

dirigoval na svém inauguračním koncertě v září 2018 v sále Stadionu, *Maličkosti* uvedl v lednu 2019 v Besedním domě.

Vítězslav Mikeš

Dennis Russell Davies (1944) se narodil ve městě Toledo v Ohiu a vystudoval proslulou newyorskou Juilliard School. Soustavně dirigoval začal jako hudební ředitel komorního orchestru v Saint Paulu v Minnesotě (1972–1980), v letech 1977–2002 byl také šéfdirigentem newyorského Orchestru amerických skladatelů a v letech 1991–1996 hudebním ředitelem Brooklynské filharmonie. Od roku 1980 trvale žije v Evropě, a to nejprve v Německu jako hudební ředitel Stuttgartské státní opery (1980–1987), šéfdirigent orchestru Beethovenhalle v Bonnu, hudební ředitel Bonnské opery a Beethovenova festivalu (1987–1995). Se Stuttgartským komorním orchestrem nasnímal jako jeho šéf (1995–2006) na CD komplet 107 Haydnových symfonií.

Během následujícího trvalého pobytu v Rakousku byl (od roku 1997) profesorem dirigování na salcburském Mozartu a šéfdirigentem Symfonického orchestru Vídeňského rozhlasu, roku 2002 se stal (na patnáct let) šéfdirigentem Brucknerova orchestru a ředitelem opery Zemského divadla v Linci; tam mu byl také v roce 2014 udělen titul Generálního hudebního ředitele. Při příležitosti otevření nového Hudebního divadla v Linci roku 2013 řídil Straussova *Růžového kavalíra*, světovou premiéru opery *The Lost Philipa Glasse* a dále v tomto operním domě uvedl nové inscenace oper *Pelléas a Mélisanda*, *Falstaff*, *Salome*, tetralogie *Prsten Nibelungův*, evropskou premiéru opery *McTeague* a světové premiéry děl Moritze Eggerta a Michaela Obsta. S Brucknerovým orchestrem často vyjížděl na turné, pracoval na jeho kmenovém repertoáru (mj. natočil všechny Brucknerovy symfonie ve všech jejich verzích) a svým nápaditým dramaturgickým přístupem významně přispěl ke zvýšenému zájmu o koncerty tělesa. V letech 2009–2016 měl též úvazek šéfdirigenta symfonického orchestru v Basi-leji.

Hostoval u špičkových amerických orchestrů v Clevelandu, Filadelfii, Chicagu, San Francisku, Bostonu a New Yorku, v Japonsku spolupracoval se Symfonickým orchestrem Yomiuri Nippon; v Evropě dirigoval orchestrální špičky v Lipsku, Římě, Miláně, Madridu, Mnichově, Berlíně, Hamburku, Amsterdamu, Drážďanech a Petrohradě, operní představení řídil v prestižních operních domech v Bayreuthu, Chicagu, Hamburku, Houstonu, Lisabonu, Madridu, Paříži, Salcburku, Vídni, v tokijské opeře Níkikai a v newyorské Metropolitní opeře.

Mezinárodní kritika označuje Daviese za odvážného interpreta klasického (!) repertoáru, jež nezanedbává při svém poučeném zájmu o novou a nejnovější tvorbu,

živeném trvalou spoluprací a osobními vztahy s význačnými soudobými tvůrci; mezi ně patří (nebo patřili) Luciano Berio, William Bolcom, John Cage, Philip Glass, Heinz Winbeck, Aaron Copland, Lou Harrison, Laurie Anderson, Arvo Pärt, Hans Werner Henze, Kurt Schwertsik, Thomas Larcher, Balduin Sulzer a Manfred Trojahn.

Mezi jeho nejnovějšími projekty jsou mj. koncerty se Státním orchestrem Stuttgart, Hamburskými filharmoniky, Symfonickým orchestrem Španělského rozhlasu a televize v Madridu, Maggio Musicale ve Florencii, stejně tak turné a koncerty ve Vídni, Štýrském Hradci a Salcburku s Filharmonii Brno. Operní představení řídí ve Frankfurtu (nová produkce Péter Eötvös *Tři sestry*) a opakovaně ve vídeňské Státní opeře (Alban Berg *Vojcek*, Richard Strauss *Salome*).

Jako dirigent nebo klavírista (nebo obojí současně) vydal Davies víc než 80 hojně oceňovaných snímků: kompletní symfonie Brucknerovy, Haydnovy, Honeggerovy a Glassovy, se svou ženou, klavíristkou Maki Namekawou, natočil mj. Beethovenova *Fidelia* a Mozartovu *Kouzelnou flétnu* v Zemlinského aranžmá pro čtyřruční klavír nebo Šostakovičovu *Čtvrtou symfonii* ve skladatelově úpravě pro dva klavíry.

V roce 2009 byl Dennis Russell Davies zvolen za člena Americké akademie umění a věd, v roce 2014 jej francouzské ministerstvo kultury jmenovalo komandérem Řádu umění a literatury a v roce 2017 obdržel od rakouské vlády Rakouský čestný kříž za vědu a umění I. stupně. Od sezony 2018/2019 stojí v čele Filharmonie Brno jako její šéfdirigent a umělecký ředitel. Letos na podzim se stane i šéfdirigentem rozhlasového orchestru MDR v Lipsku a hostujícím profesorem na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

Koncert se koná bez přestávky.

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas, vypnuli mobilní telefony a během koncertu nefotografovali. Po jeho začátku není vstup do sálu umožněn.

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno
telefon +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno.

**Dvořák, Davies,
orchestr... a vy**
Besední dům
17 a 1816I2020

ANTONÍN DVOŘÁK / arr. DENNIS RUSSELL DAVIES

Maličkosti op. 47 I 18'

Bagatelles, Op. 47

1. Allegretto scherzando
2. Tempo di minuetto, grazioso
3. Allegretto scherzando
4. Canon: Andante con moto
5. Poco allegro

ANTONÍN DVOŘÁK

Symfonie č. 1 c moll op. 3 „Zlonické zvony“ I 45'

Symphony No. 1 in C minor, Op. 3 “The Bells of Zlonice”

Editoval / Edited by **Dennis Russell Davies**

1. Maestoso
2. Adagio di molto
3. Allegretto
4. Finale: Allegro animato

Filharmonie Brno

dirigent / conductor **Dennis Russell Davies**

Když v roce 1878 požádal tehdy už slavného **Antonína Dvořáka** (1841–1904) jeho přítel Josef Srb Debrnov o skladbu pro své domácí koncerty, skladatel nezaváhal a předepsané obsazení amatérských dvojích houslí, violoncella a harmonia (Srb neměl klavír) pochopil jako výzvu: už v únoru příštího roku se činně účastnil premiéry u harmonia na koncertě Umělecké besedy a ve čtyřruční klavírní úpravě skladbu poslal svému berlínskému nakladateli Simrockovi pro jeho stálou a početnou „čtyřruční“ klientelu.

Ve světě komorní hudby si **Maličkosti** uchovávají až do dneška zvláštní postavení: žádný z profesionálních souborů je nemá ve svém kmenovém repertoáru – k jejich provozování je nutno sejít se jednotlivě – a přitom obsahují mimořádně cennou a posluchačsky bezprostředně účinnou hudbu na úrovni Dvořákových vrcholných kvartetů. Ve svém tvůrčím zájmu o Dvořákovu hudbu, který je jedním z priorit působení filharmonického šéfa, se Dennis Russell Davies rozhodl uvést **Maličkosti** do orchestrálního repertoáru.

Ve své partituře dává hrát původní houslové hlasy **Maličkostí** smyčcovým skupinám s ohledem na jejich výrazovou výpověď a se stejným ohledem z nich tu a tam nechá vystupovat sólisty; hlavním zásahem je ovšem rozdělení partu harmonia (jež i v komorním obsazení působí poněkud ploše) mezi osm dechových nástrojů (flétnu, dva hoboje, B klarinet, dva fagoty a dva lesní rohy).

Není třeba zdůrazňovat, že ve zvuku tohoto nevelkého orchestru ztrácí sice původní **Maličkostí** charakter amatérské (v pozitivním smyslu) domácí hudby, ale na druhé straně až nečekaně ožívají plnokrevným dvořákovským obsahem, jenž navíc zdůrazňuje jejich tematické souvislosti jako jednotného cyklu.

Jiří Beneš

Antonín Dvořák se záhy po napsání dvou komorních děl (smyčcového kvintetu a smyčcového kvartetu), která uznal za hodna označení opusovými čísly, odhodlal ve svých čtyřiaadvaceti letech ke kompozici **První symfonie c moll**, která stála na počátku nebyvalé tvůrčí aktivity, tradičně dávané do souvislosti s citovým vzplanutím mladého violisty Prozatímního divadla k člence téhož divadla, herečce Josefíně Čermákové. Ve stejném roce, kdy své pravděpodobně první orchestrální dílo zkomponoval (1865), vytvořil i *Violoncellový koncert A dur*, rozsáhlý písňový cyklus *Cypřiše*, *Druhou symfonii B dur* a další skladby. Souhrou okolností však **První symfonii** nikdy neslyšel. Rukopis partitury totiž poslal do jakési soutěže v Německu, aby posílil naději na provedení, avšak zpět do rukou ho již nedostal. Ve vzpomínkách se však ke skladbě vracival, byť zřídka (i proto jsou okolnosti vzniku symfonie dosud mlhavé). Uvedl ji v seznamu děl, která „roztrhal a spálil“ (sic!), a tamtéž jí vetkl i podtitul **Zlonické zvony**, jímž snad naznačil svou nostalgii po městečku, kam jej otec v letech 1853–1857 poslal za hudebním vzděláním k lokálně proslulému hudebníkovi a učiteli Antonínu Liehmannovi.

Rukopisná partitura byla objevena teprve v roce 1923 v pozůstalosti univerzitního profesora Rudolfa Dvořáka (se skladatelem příbuzensky nikterak spřízněného), který ji údajně zakoupil v antikvariátu v Lipsku. Německou stopu partitury ostatně naznačuje i anekdota, podle níž skladatel vyprávěl svým žákům na konzervatoři, že kdysi zaslal symfonii do Německa, odkud mu ji nevrátili. Když se jej žáci ptali, co učinil, lakonicky odpověděl: *No co, sedl jsem si a napsal symfonii novou*. Třebaže objev rukopisu způsobil v hudebních kruzích nemalou pozornost, na premiéru si skladba musela ještě několiik let počkat: 4. října 1936, dvaatřicet let po Dvořákově smrti a jednadsmdesát let od vzniku symfonie, ji v Brně uvedl orchestr Zemského divadla pod taktovkou Milana Sachse.

Dvořák se pravděpodobně brzy smířil s tím, že **První symfonie** je ztracena, avšak na její hudební myšlenky nezapomínal: její témata či motivy uplatnil například v klavírním cyklu *Silhouety* nebo v orchestrální *Rapsodii a moll*, nápadná je i podobnost výrazné pětitétonové rytmické figury, procházející celou symfonií jako tmelící „osudový“ prvek, s naléhavým motivkem z *Dies irae* v *Requiem*.

Již dvořákovský badatel Otakar Šourek si povšiml shody tónin jednotlivých vět **První symfonie** a Beethovenovy *Osudové* (c, As, c, C), což není pravděpodobně jediný Beethovenův vliv, který se v Dvořákově symfonické prvotině projevil. Beethovenovi blízká je i celková koncepce díla od dramatického úvodu s potměnými akcenty až k uvědoměle světlému vyznění závěrečné věty. Zmíněná rytmická figura, která se zvláště v první větě ostentativně připomíná v různých nástrojích a variacích, dává vzpomenout na motiv z *Osudové*.

Dohady vzbuzuje vžitý podtitul *Zlonické zvony* (rukopis jej neobsahuje). Má se za to, že Dvořák do symfonie skutečně mohl promítnout své vzpomínky na šťastná léta strávená ve Zlonicích, na svého učitele, který jej podpořil v cestě za rozvíjením hudebního talentu, na atmosféru městečka a zvuk zvonů jeho chrámu – charakter vyzvánění zvonů je pak připisován hlavnímu tématu úvodní věty a následné pasáži s nástupy nástrojových skupin po jednotlivých dobách.

Navzdory tomu, že **První symfonie** je jediným Dvořákovým raným symfonickým dílem, které přežilo bez zásahu skladatelovy autentické revize, a tudíž navzdory některým otázkám, které se od doby nálezů rukopisu vznášejí nad stavebnou rozvleklostí a jistými instrumentačními nedostatky, provedení symfonie, k nimž čas od času našťásti dochází (povětšinou se škrtly a drobnými instrumentačními úpravami, jak tomu bude i na dnešním koncertě), potvrzují její životaschopnost a význam pro poznání Dvořákovy tvorby.

Ke své úpravě Dvořákovy symfonie Dennis Russell Davies poznamenal: *Během svého šéfdirigentského angažmá chci využít znalostí a zkušeností, které Filharmonie Brno má s Dvořákovou hudbou a zejména se symfoniemi, a přinést do interpretace těchto děl orchestrem mou vlastní perspektivu. Přál bych si, aby Dvořák byl býval měl příležitost svou První slyšet, a nacházím se v intenzivním dialogu s velmi nadaným mladým skladatelem, který se s obtížemi vypořádával s nedostatkem zkušeností a odborného vedení. Změny, které jsem v díle provedl – některé jsou i strukturní – jsou pojímány tak, abych takřkajíc posloužil jako ozvučná deska pro mladého génia. Jsou to návrhy, které bych předložil Dvořákoví, a nabízím je tímto mému orchestru a jeho publiku.*

Obě díla jsme pod šéfdirigentovou taktovkou v Brně již měli možnost slyšet: **První symfonii** Dennis Russell Davies